

„Biblioteka akademicka: Infrastruktura – uczelnia – otoczenie” (Gliwice, 24–25 października 2013 r.)

W dniach 24–25 października 2013 r. w Gliwicach odbyła się konferencja „Biblioteka akademicka: Infrastruktura – uczelnia – otoczenie”. W konferencji wzięło udział blisko sto osób z ośrodków naukowych z całej Polski oraz z wielu placówek bibliotecznych. Została ona zorganizowana w ramach projektu: „Rozwój sprzętowo-programowy platformy i lokalnej sieci dla wirtualnej infrastruktury Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w celu pozyskania, tworzenia i udostępniania zasobów naukowych” (Działanie 2.3. Inwestycje związane z rozwojem infrastruktury informatycznej nauki).

Obrazy podzielono na trzy bloki tematyczne: „Ekosystem otwartej nauki”, „Nowe technologie informacyjne dla nauki i kultury” oraz „Rola uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej”.

Pierwszy blok zagadnień rozpoczął Emanuel Kulczycki (Instytut Filozofii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), który swoje wystąpienie poświęcił korzyściom wynikającym z „otwierania nauki”. Podkreślił potrzebę intersubiektywnej komunikowalności i weryfikowalności nauki. Za podstawowe konsekwencje otwartej nauki uznał: transparentność praktyk naukowych, łatwiejszy dostęp do literatury naukowej, prostsze weryfikowanie wyników, stawianie się wiedzy dobrem społeczności i zmniejszenie kosztów funkcjonowania nauki. Wymienił trzy obszary otwartej nauki: otwarty dostęp do publikacji (Open Access), otwarty dostęp do danych badawczych (Open Data) oraz otwarty proces badawczy (Citizen Science). Podjął problem trudności recenzowania prac naukowych w obliczu niepełności danych, które prezentowane są recenzentom przez autorów. Zwrócił też uwagę na niepublikowanie tzw. danych negatywnych, a więc opisów badań naukowych, które nie zakończyły się sukcesem, oraz na potrzebę otwarcia procesów badawczych (udostępnienia informacji na temat realizowanych procesów badawczych). Współczesny model nauki nazwał „naukowym ekshibicjonizmem”, w którym naukowcy piszą, publikują, chcą być widoczni w sieci, recenzowani i cytowani oraz komentowani na portalach społecznościowych, ale w mniejszym stopniu czytają i wykorzystują prace innych. E. Kulczycki otwartą naukę, opartą na nowych technologiach, uznał za powrót do otwartej nauki sprzed wieków, kiedy to nie istniała jeszcze dominacja wydawców komercyjnych, monopolizujących rynek publikacji naukowych.

Jakub Szprot (Centrum Otwartej Nauki Uniwersytetu Warszawskiego) szczegółowo przedstawił różne aspekty funkcjonowania otwartego repozytorium instytucjonalnego. Omówił modele funkcjonowania repozytoriów w Polsce i na świecie, przedstawił dane dotyczące liczby repozytoriów na świecie, ich struktury, typów i zawartości, standardy w zakresie oprogramowania oraz formy promocji. Za podstawę funkcjonowania repozytoriów instytucjonalnych uznał zobowiązanie pewnych grup (pracowników naukowych, studentów, grantobiorców) do publikowania w tych repozytoriach swoich prac naukowych (np. dla doktoranta obligatoryjne jest zamieszczenie swojej dysertacji).

Temat wpływu repozytorium instytucjonalnego na upowszechnienie dorobku uczelni omówiła Małgorzata Rychlik (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu), która współtworzy repozytorium AMUR. Przedstawiła: typy obiektów upowszechnianych w repozytoriach (artykuły naukowe, dysertacje, raporty, multimedia, nieopublikowane materiały konferencyjne), czynniki wpływające na efektywne upowszechnianie prac (m.in. rejestracja repozytorium w katalogach i rejestrach, implementacja wtyczki społecznościowej, optymalizacja tekstów pod kątem wyszukiwarek naukowych itp.),

standardy interoperacyjne (OAI-PMH – mechanizm dzięki któremu metadane znajdujące się w repozytoriach są agregowane oraz Handle System – cyfrową identyfikację zasobu), korzyści wynikające z publikowania prac w repozytoriach (m.in. widoczność obiektów w wyszukiwarkach oraz serwisach podających liczbę cytowań, dostęp do statystyk na temat pracy – np. wskaźniki altmetryczne i bibliometryczne, pomoc w procesie parametryzacji uczelni).

Zagadnienie otwartych zasobów naukowych i edukacyjnych kontynuowała Bożena Bednarek-Michalska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), omawiając zasady funkcjonowania repozytorium Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Z kolei Lidia Derfert-Wolf (Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy) przedstawiła temat indeksowania czasopism naukowych w krajowych bazach danych w kontekście organizacyjno-ekonomicznym. Dokonała przeglądu krajowych baz danych rejestrujących artykuły z czasopism naukowych, wskazała na problem różnych formatów i standardów danych oraz duplikacji publikowanych w nich czasopism, a także na brak spójnej polityki przyjmowania czasopism do indeksacji oraz polityki promocji baz i otwartego dostępu. Omówiła również problem funkcjonowania dziedzinowych baz danych wśród innych serwisów (agregatorów, stron WWW, multiwyszukiwarek itp.). Na koniec przedstawiła problem braku stałego dofinansowania baz danych, które dawałoby gwarancję aktualności i kompletności publikowanych materiałów.

Druga część sesji „Ekosystem otwartej nauki” dotyczyła infrastruktury informatycznej w pracy bibliotek. Ewa Dąbrowska (Biblioteka Jagiellońska – BJ) przedstawiła zagadnienie: wpływ komputeryzacji i informatyzacji na procesy gromadzenia zbiorów w polskich bibliotekach uczelniowych, ze szczególnym uwzględnieniem działań Biblioteki Jagiellońskiej.

Ewa Amghar (również BJ) – infrastrukturę informatyczną nowoczesnej biblioteki przedstawiła na przykładzie niemieckich bibliotek akademickich. Zasygnalizowała atrakcyjne rozwiązania stosowane w tych bibliotekach, m.in. gabinety pracy indywidualnej lub grupowej, rozmaite czytniki, skanery, self-check'i i specyficzny niemiecki system gromadzenia zbiorów polegający na przyznaniu każdej bibliotece odrębnej specjalizacji w zakresie pozyskiwania zasobów.

Na temat mediów społecznościowych, crowdsourcingu i livestreamingu mówiły Marta Stąporek (Biblioteka Politechniki Krakowskiej) oraz Katarzyna Machcińska (Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej). W swoich referatach podkreśliły rolę użytkowników informacji w ocenianiu i kompletowaniu zasobów wiedzy. Szczegółowo zostały omówione rodzaje mediów społecznościowych (m.in. blogi i mikroblogi, fora i grupy dyskusyjne, serwisy do dzielenia się dokumentami, strony typu Wiki, strony z zakładkami, serwisy z plikami wideo i serwisy społecznościowe), funkcje mediów społecznościowych (komunikacyjna i marketingowa) oraz możliwości, jakie one oferują, a także strategia działań podczas procesów implementacyjnych.

Drugą sesję „Nowe technologie informacyjne dla nauki i kultury” rozpoczęło wystąpienie Macieja Dziubeckiego (Aleph Polska) – *Nowe technologie biblioteczne kluczem do innowacyjności uczelni*, poświęcone w dużej mierze narzędziu Primo oferowanemu przez firmę Aleph Polska. Referat Martyny Darowskiej (Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej) poświęcony był doświadczeniom z wdrożenia interfejsu wyszukiwawczego zapewniającego dostęp do publikacji elektronicznych: Primo (multiwyszukiwarka), Primo Central Index (narzędzie linkujące), SFX (narzędzie indeksujące) oraz bX.

Tomasz Parkoła (Instytut Chemii Bioorganicznej PAN – Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sięciowe – IChB PAN – PCSS) podjął temat udostępniania i długoterminowego przechowywania obiektów cyfrowych w kontekście biblioteki akademickiej. Zreferował zaawansowany proces digitalizacji przy użyciu pakietu narzędzi DInGO (dLibra, dMuseion, dLab, dArceo) i narzędzi Centrum Kompetencji IMPACT oraz projekt Succeed (dotyczący upowszechniania, walidacji i standaryzacji bibliotek cyfrowych). Marcin Werla (również IChB PAN – PCSS) zaprezentował nowe technologie chmurowe przeznaczone dla instytucji kultury. Określił je jako formę outsourcingu w świecie IT. Kluczowe cechy tego systemu to: samoobsługowość, dostępność poprzez sieć, oparcie na współdzielonej puli zasobów, wysoka elastyczność i precyzyjne monitorowanie. Wyróżnił chmury prywatne,

społecznościowe, publiczne i hybrydowe. Omówił też szczegółowo projekty chmurowe przeznaczone dla małych instytucji kultury, m.in.: międzynarodowy projekt LoCloud i eCloud (Europeana Cloud).

Ostatni referat w sesji, autorstwa Mai Wojciechowskiej (Katedra Polonistyki Stosowanej, Uniwersytet Gdański), został poświęcony możliwościom wykorzystania metody ośrodków oceny w procesach rekrutacyjnych bibliotek akademickich oraz roli kompetencji w zawodzie bibliotekarza. Autorka zwróciła uwagę na fakt, iż wobec nowych uregulowań prawnych, które „uwalniają” zawód bibliotekarza, konieczne stanie się rekrutowanie pracowników bibliotek w oparciu o posiadane przez nich kompetencje zawodowe, w mniejszym stopniu zaś kładąc nacisk na kwalifikacje poświadczone oficjalnymi dokumentami. Wyróżniła zwłaszcza kompetencje prakseologiczne, komunikacyjne, współdziałania, kreatywne i informatyczne.

Kolejną sesję – „Rola uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej” – rozpoczął swoim wystąpieniem Wiesław Babik (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego), prezentując intrygujący temat: *Biblioteka akademicka na rozdrożu. O współczesnych przemianach w środowisku informacyjnym*. Za cel wystąpienia prelegent przyjął: przedstawienie uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych obecnej działalności bibliotek akademickich poprzez pokazanie przyczyn i skutków zmian w funkcjonowaniu bibliotek akademickich, wywołanych przede wszystkim przez nowoczesne technologie informacyjne i medialne, a zwłaszcza sieciowe, oraz zdefiniowanie zadań-wyzwań, przed jakimi stoją obecnie biblioteki akademickie w Polsce.

Inne tematy dotyczyły: wpływu nowych technologii na funkcjonowanie oddziałów informacji naukowej (M. Baś – BJ), bibliografii jako elementu komunikacji naukowej biblioteki uczelnianej (M. Malinowski – Max Elektronik), roli bibliotek w kształceniu kompetencji informacyjnych studentów (L. Mikołajuk – Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego), wizerunku bibliotekarza w Google Grafika (B. Langer, S. Kwiecień – Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie), baz muzycznych jako uzupełnienia procesu dydaktycznego w uczelniach artystycznych (H. Bias – Biblioteka Główna Akademii Muzycznej w Katowicach), usług powszechnej archiwizacji w modelu PLATON-U4 (D. Bubel, L. Szczygłowska, Ł. Kuczyński – Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej) oraz innych zagadnień związanych z infrastrukturą i procesami komunikacyjnymi uczelni.

Interesujący temat poruszyła Elżbieta Kopyś (BJ), mówiąc o zakupach książek elektronicznych przez biblioteki w modelu Patron Driven Acquisition, a więc modelu zakupu sterowanego popytem. Autorka zaprezentowała istotę modelu ze szczególnym uwzględnieniem problemu selekcji i wykorzystania zakupionych zbiorów oraz skutków jego stosowania z punktu widzenia biblioteki, czytelnika i wydawcy.

Na uwagę zasługuje również działalność Biblioteki Akademickiej Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, która została opisana w referacie Anny Suheckiej pt. *Kulturotwórcza rola biblioteki naukowej w przestrzeni uczelni i regionu*. Autorka zwróciła uwagę, że odbiór biblioteki w środowisku lokalnym w głównej mierze zależy od tego co dana placówka oferuje swoim użytkownikom i w jaki sposób to czyni. Omówiła takie pojęcia jak „trzecie miejsce” oraz „miejsce publiczne”, czyli następny po domu i pracy obszar gdzie spędza się czas, a następnie opisała aktywności swojej macierzystej biblioteki, która oprócz funkcji akademickiej realizuje również zadania kulturotwórcze, takie jak choćby: „Biblioteka otwarta”, „Biblioteka w trzech wymiarach”, „Z kulturą na Ty...”

Pomimo dużej liczby prelegentów, organizatorom konferencji udało się zaplanować czas na dyskusje i pytania do referentów, których uzupełnieniem były ożywione rozmowy kularowe. Część merytoryczna spotkania została urozmaicona występami artystycznymi podczas wieczornej kolacji. Konferencję należy uznać za udaną, a gospodarzom pogratulować jej dobrej organizacji.

Maja Wojciechowska
Katedra Polonistyki Stosowanej
Uniwersytet Gdański